

СЕКЦІЯ 14. ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 581.553

РУДЕРАЛЬНІ РОСЛИНИ ЖИТОМИРА

В. В. Бондар, Ю. С. Шелюк

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Важливою складовою природних екосистем є рудеральні рослини. Традиційно, їх описують як такі, що ростуть на звалищах, пустирях, смітниках тощо. Таке визначення є правильним, але неповним. Воно відображає лише деякі конкретні біотопи, які піддалися сильному, але відносно нетривалому антропогенному впливу. Дослідник стратегій рослин та явища рудеральності професор Джон Філіп Грайм наводить таке твердження: рудеральні рослини – це рослини, які здатні проростати у місцях, в яких спостерігаються порушення або знищення рослинної біомаси [9]. Актуальність дослідження рудеральної рослинності міст, регіонів та територій обумовлена їх недостатньою вивченістю.

Низкою дослідників встановлено, що до рудеральної рослинності міста Житомир належать сім класів угруповань, а саме *Agropyretea intermedio-repensis* Th. Müll et Görs 1969, *Artemisietea vulgaris* Lohmeyer et al. ex von Rochow 1951, *Galio-Urticetea* Passarge ex Kopecký 1969, *Epilobietea angustifolii* Tüxen et Preising ex von Rochow 1951, *Bidentea tripartiti* Tx. et al. ex von Rochow 1951, *Plantagenetea majoris* Tx. et al. ex von Rochow 1951, *Stellarietea mediae* Tüxen et al. ex von Rochow 1951. Загалом вони включають широкий спектр видів, які є звичними мешканцями наших широт. Найрізноманітнішими виявились класи *Artemisietea vulgaris* та *Galio-Urticetea*. При цьому відмічається, що під дією різноманітних факторів види здатні переходити з одних класів в інші, перш за все внаслідок дії антропогенного тиску [2–6, 8, 10]. Водночас, антропогенний тиск міста, зміни клімату, військові дії, посилення урбанізація зумовлюють зміни у складі флори України. Ці зміни стосуються й рудеральної рослинності.

Мета роботи – дослідити сучасний стан рудеральної рослинності м. Житомир.

Дослідженнями, які проводилися упродовж 2022–2023 рр., охоплено територію м. Житомир, включно з узліссявими ділянками в межах міста.

Під час вивчення рудеральної флори міста Житомир було ідентифіковано такі види як: амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L., 1753), берізка польова (*Convolvulus arvensis* L. 1753), будяк звичайний (*Carduus acanthoides* L., 1753), глуха кропива біла (*Lamium album* L., 1753), грицики звичайні (*Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik., 1792), деревій звичайний (*Achillea millefolium* L., 1753), конюшина лучна (*Trifolium pratense* L., 1753), конюшина повзуча (*Trifolium repens* L., 1753), кропива дводомна (*Urtica dioica* L., 1753), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* (L.) Weber ex F.H.Wigg, 1780), лутига

татарська (*Atriplex tatarica* L. 1753), нетреба східна (*Xanthium orientale* L., 1763), перстач гусячий (*Argentina anserina* (L.) Rydb., 1898), пирій повзучий (*Elymus repens* (L.) Gould, 1947), підбіл звичайний (*Tussilago farfara* L., 1753), подорожник великий (*Plantago major* L., 1753), сокирки східні (*Consolida orientalis* Schrödinger, 1909, *syn. Delphinium ajacis* L., 1753), тонконіг однорічний (*Poa annua* L. 1753).

Ці знахідки підтверджують зібрані іншими науковцями дані. Особливо варто звернути увагу на небезпечні адвентивні види, зокрема амброзію полинолисту (*A. artemisiifolia*), що належить до угруповання *Artemisietea vulgaris*, ареал поширення якої зростає.

Отже, у флорі м. Житомир упродовж 2022-2023 рр. ідентифіковано 18 видів рудеральних рослин, які належать до семи класів угруповань. Відмічено зростання ареалу поширення амброзії полинолистої.

Література

1. Гачайли Г. А., Хом'як І. В. Еколого-ценотична характеристика рудеральних угруповань класу *Artemisietea vulgaris* R.Тх 1950 міста Житомир. *Сталий розвиток країни у рамках Європейської інтеграції: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 2017. С. 33.
2. Гачайли Г. А., Хом'як І. В. Рудеральні екосистеми міста Житомир. *Сталий розвиток країни у рамках Європейської інтеграції: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 2016. С. 58.
3. Дубина Д. В. та ін. Рудеральна рослинність України: синтаксономічна різноманітність і територіальна диференціація. *Чорноморський ботанічний журнал*, 2021, 17 (3). С. 253–275.
4. Єременко Н. С. Рудеральна рослинність України: стан дослідження, проблеми та перспективи. *Чорноморський ботанічний журнал*, 2017, 13 (2). С. 134–151.
5. Самчик Д. Р., Гарбар О. В., Хом'як І. В. Синтаксономія рудеральних угруповань міста Житомир. *Сталий розвиток країни у рамках Європейської інтеграції: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 2017. С. 18.
6. Талько Є., Хом'як І. В. Синтаксономія рудеральних фітоценозів міста Житомир. *Сталий розвиток країни у рамках Європейської інтеграції: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*, 2019. С. 37.
7. Dubyna D., Iemelianova S., Dziuba T., Davydova A., Davydov D., Tymoshenko P. Ruderal vegetation of Ukraine: *Stellarietea mediae* Tx. *et al.* in Tx. 1950. *Biodiversity Research and Conservation*, 2022, 66 (1). P. 11-38.
8. Dubyna D., Iemelianova S., Dziuba T., Tymoshenko P., Protopopova V., Shevera M.. Alien plant invasion in the ruderal vegetation of Ukraine. *Environmental & Socio-economic Studies*, 2021. 9 (4), P. 57-70.
9. John P. Grime Evidence for the Existence of Three Primary Strategies in Plants and Its Relevance to Ecological and Evolutionary Theory. *The American Naturalist*, 1977, 982 (111), P. 1169-1194.
10. Pladias: Database of the Czech flora and vegetation. URL: <https://pladias.cz/en/vegetation/> (дата звернення: 10.09.2023).